

Poština plačana v gotovini

m l a d i

Leto II
1937-38
Št. 3-4

D R E U M U R E C

MLADI PREKMUREC

---

izhaja po dveh številkah med šolskim letom v M. Soboti. — Izdaja za konzorcij Franc Čör. — Tiska Balkanyi Ernest Lendava.

Urejuje Ferdo Godina (pred oblastjo odg. dr. L. Vadnal). — Vsi rokopisi in dopisi se pošiljajo na naslov: Ferdo Godina, univerza, Ljubljana. — Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina za vse leto 80 Din (za dijake 20 Din) za inozemstvo 50 Din, posamezna številka 3 Din.

List se naroča: Upravništvo Mladega Prekmurca, Aleksandrova 13, M. Sobota. Tja se pošiljajo tudi reklamacije in naročila.

**Prosimo pošljite nam naročnino,
da poravnamo račun v tiskarni.**

IZ UREDNIŠTVA: Vse, ki nam 1—2. štev. niso vrnilo smatramo za stalne naročnike.

Š. F. Silvester 1937. Kaj je mišljeno s pesmijo, se ne dá dognati. Napisana je brez reda in logične izpeljave.

VSEBINA

- Dr. Matija Slavič: Prekmurje ali Slovenska Krajina
Miško Kranjec: Kako je Pavliha videl in opisal Prekmurje
Ferdo Godina: Poroka v Lazah
Franc Šebjanič: Naša pesem
Franc Murčič: Drobne dece dan
Pajlin: Tone sonce
Pajlin: Sam
Franjo Gumilar: Prvi turški vpadi v Prekmurje
Ivan Horvat: Moja pot
Franc Sapač: Gospodarski problemi Prekmurja
Zapiski
Razno

PREKMURJE ALI SLOVENSKA KRAJINA

Dragi g. urednik!*

Pišete mi naj Vam napišem studijo o tem, ali naj bo Prekmurje ali Slovenska Krajina. Zdi se mi, da je o tem že dovolj napisano.

Napisal sem (v slovenščini in v francoščini) knjižico „Prekmurje“. Potem sem polemično o tem pisal v „Slovincu“ dne 15. maja 1936 in istotako še v „Slovincu“ v prvi polovici meseca junija 1936.

Tu sem omenjal, da se je že v srednjem veku to ime naredilo in rabilo v somboteljskem shematizmu še 1914. leta. V slovenski (književnoslovenski) literaturi pa so se rabili izrazi, ki jih je zbral Vilko Novak v knjigi „Slovenska Krajina“, str. 40. Tako govori Anton Murko (1832) o „Slovincih v zapadnih distriktih Ogrske,“ Stanko Vraz o „ogrski slovenščini“ (1834), Kozler (1844) „Slovinci na Ogrskem,“ Božidar Raič (1863) o „Prekmurcih“, o „Prekmurskih knjižnikih pa knjigah“ (1870). Potem je napisal, kakor je to vse tam navedeno, Anton Trstenjak l. 1884 „Navade v Prekmurcih.“ L. 1900 ugotavlja, da „za nje se Slovenci dolgo niso zanimali — — — Šele, ko je Miklošič uvedel v svoje znanstvene preiskave jezik Ogrskih Slovencev — — — so se začeli Slovenci bolj zanimati za svoje brate preko Mure“ (Podčrtal dr. Slavič). Božidar Flegerič je objavil l. 1878. „Prekmurske glasove.“ L. 1882 je priobčil Jakob Meško črtico „Prekmurci“.

Na Štajerskem, zlasti med panonskimi Slovenci, ki so bolj poznali „Ogrske Slovence,“ pa je od nekaj bilo znano ime Prekmurec, Prekmurje, prekmurski, prekmurščina.

Ko sem dal svoji knjižici ime Prekmurje, nisem povedal s tem nič novega. Saj sem bil tudi določen za referenta o „Prek-

* Za pismo, ki je že za „Mladega Prekmurca“ nekaka „studija“, se g. univerzitetnemu profesorju toplo zahvaljujem. Urednik.

murju" pri Narodnem svetu in se je l. 1918 ustanovil narodni svet za „Prekmurje“ po inicijativi Božidarja Severa, ki je pozneje tudi dal delati občinske table z napisi „Prekmurje“. Kakor je meni bilo ime „Prekmurje“ znano od mladih nog, ravno tako dr. Kovačiču, ki je spisal „Slovensko Štajersko in Prekmurje.“ Izvenprekmurski Slovenci so torej poznali samo „Prekmurje“, za kako drugo ime niso vedeli.

To ime Prekmurje je tudi zelo pravilno in primerno. Saj imamo tudi Medjimurje, narejeno po Muri. Ime je seveda narejeno s stališča celotne Slovenije. S središča Slovenije gledano je ta krajina „prek Mure.“ Tako se je tudi Cisleithanija in Transleithanija (Madjarska) imenovala s stališča Dunaja, prej središča habsburške monarhije. Enako se govori tudi o „Prečanih“ s stališča Beograda, glavnega mesta Jugoslavije.

Tako je tudi g. Klekl imel po prevratu pri svojih „Novinah“ napis „list za prekmurske Slovence“ in kmalu potem „glasilo prekmurskih Slovencev.“ Šele nazadnje je spremenil v „Glasilo Slovenske Krajine.“

Ime Prekmurje je torej popolnoma upravičene. Kar v zadnjem času nekateri Prekmurci navajajo proti temu nazivu, je vse prazno. Naziv Slovenska Krajina bi bil na mestu, če bi bila ta pokrajina del Madjarske. V Sloveniji pa nima smisla. V Sloveniji so vse pokrajine slovenske. Povrh je naziv „Slovenska Krajina“ historično dokumentiran za dolensko Kranjsko. Nedavno sem nekje čital o „Slovenski Krajini“ in dolgo nisem vedel, ali misli Prekmurje ali kranjsko Slovensko Krajino ali slovensko krajino vobče. Na Kranjskem je Suha Krajina in Bela Krajina. To ima pomen. Toda v Sloveniji imenovati še zdaj en del Slovenska Krajina, nima misla (podčrtal ur.).

Mislím, da sem Vam s tem dovolj jasno razložil svoje stališče o tej stvari. Kake studije pa jaz ne bom zdaj pisal, ker bi se moral ponavljati.

V lepe prekmurske Bistrice Vam pošiljam najlepše prekmurske pozdrave!

Vdani

Dr. Matija Slavič.

KAKO JE PAVLIHA VIDEL IN OPISAL PREKMURJE

MIŠKO KRANJEC

Pokrajina, ki leži na levem bregu Mure in pripada Sloveniji, se imenuje Prekmurje. Tako nazivajo ta del zemlje vsi preprosti ljudje. Ljudje s kompliciranim možganskim sestavom in skrupulozno natančnostjo pravijo isti pokrajini Slovenska Krajina. Uradno to ni priznано in bodo ljudje, ki se poganjajo za to ime, trpeli prave peklenške muke, dokler se jim ne bo ugodilo. Nemara bi bilo to potrebno: mnogo ljudi bi bilo rešenih. V bistvu pa stvar sama ni nič tragična, kakor bi nekateri radi. Na Prekmurje, glede površine, pada sorazmerno mnogo sonca, zlasti če je vroče poletje. Tudi dežja je približno dovolj. Več se ga nikakor ne dá pridobivati, čeprav bi bil včasih potreben. Takisto se ga ne dá ustaviti, kadar ga je preveč. Sorazmerno in blagodejno so razdeljene tudi postavke iz bidžeya. Za ceste skrbi cestni odbor, cestni nadzorniki in cestarji, zato takih cest ne najdeš kjerkoli.

Geografsko delimo Prekmurje na dva jako izrazita dela: na ravninski in hriboviti del. Vode se odtekaajo iz hribov v dolino, tu se usmrajajo in delajo velika močvirja. Kje je večje bogastvo, ni težko reči: nikjer; kje pa je večja revščina, se že dolgo let ljudje prepirajo in znanstveniki z njimi vred. Videz je, da je revščine povsod več kot dovolj, samo uradno ni priznana. Težko pa se je res odločiti v pogledu revščine; zakaj, kolikor je po hribovitem svetu nerodovitne, peščene zemlje, toliko je po ravninskem svetu močvirja, ki omamno izpuhteva. Na hribovih raste praproť, na močvirju pa šerje in cmudje. Ne eno ne drugo ni mnogo prida, zelenje je pa le. Praproťno seme spuščajo stari o kresu za skornje, da vidijo nemogoče stvari, s cmudjem se pa otroci igrajo. Uspeh je isti: velik. Po hribovih raste smreka, bor in bukev, po ravnini jelša in vrba in krlikovec. Toliko o geografiji, bolj zato, da si človek lahko predstavi celotno podobo.

Glede rase je težko povedati kaj odločnega in za večno trdnega. Bo menda le res, da so Prekmurci Slovenci. To razodevajo zafrknjeni nosovi, ki jih imajo radi ravninci. Narodne noše ni, da bi se človek po njej laže spoznal. Dekleta bi se najrajši oblačila mestno, kar pri konservativnih vaških mamicah in pri konservativni gospodi vzbuja veliko pohujšanje. Pojejo slovensko pesem, in povsod lahko zaslediš slovansko domotožje.

Vse to bi dalo slutiti in trditi, da so Prekmurci vsaj večjica slovanskega debla. Kljub taki očigledni resnici pa so madjarski znanstveniki na podlagi hipotez dokazali, da Prekmurci niso Slovenci. Teh dokazov se oklepajo tudi nekateri domači uglednejši ljudje. Zato lahko kjerkoli slišiš in bereš: Prekmurški narod, prekmurški jezik, in podobno. Ljudje sami o tem nimajo pojma in pravijo, da so Slovenci. Sicer pa bo pokazala bodočnost, ali so močnejši skromni kmečki ljudje, ali mogočni ugledni gospodje in publicisti. Lahko bi se kdo osmelil in trdil: Prekmurje se kulturno nagiba k Sloveniji. Za dokaz bi lahko navedel, da mlajši ljudje pišejo slovenski. Za kaj takega pa imajo drugi močnejši protidokaz: To so prekmurški izkoreninjenci. Res pa je, da imajo Prekmurci mnogo domačih velikih pesnikov, pisateljev in znanstvenikov. Če bi pa kdo hotel vendar vprašati: Kam pa težijo ljudje sami? Tedaj bi mu lahko odgovoril: V Ameriko, če pa tja ne morejo, pa vsaj v Francijo ali Nemčijo.

Najbolj razširjeni jezik v Prekmurju je prekmurški jezik. Zanj se potegujejo slovenskokrajinci. Prekmurci pa se potegujejo za slovenski jezik. Tu so majhne pomote, pa se bo že izravnalo. Zelo priljubljen je tudi zveneči, blagi madjarski jezik, ki je doma zlasti pri izobražencih in sploh pri boljši gospodi. Po mestih tudi dekle rade govorijo madjarski. V boljših hišah se prepevajo madjarski halgatoji, le fantje po vaseh kričijo slovenske pesmi. Priljubljen je tudi nemški jezik, vendar bolj pri gospodi. Ne sramujejo se ga pa tudi dekle. Neredko boš slišal tudi ciganski jezik. Ta uradno ni priznan in se ga uradniki nočejo učiti. Nekateri se poslednje čase poskušajo v srbskem jeziku, nevarnosti pa ni.

Kulturno življenje je malenkostno. Malo se piše in še manj se bere. Sploh še ni dognano, če ni branje bolj škodljivo ko koristno, zato se zaenkrat ne priporoča mnogo branja. Kulturnih prireditev je toliko kot nič. Niso potrebne, to se je izkazalo drugod po svetu. Dijaki temu močno oporekajo, vendar, kdo se bo oziral na paglavce! Nekaj stare umetnosti je razstresene okoli, nekaj novih umetniških podob pa so naslikali štajerski sobopleskarji. Višji pravijo, da nižji radi gledajo te podobe. Kakor že rečeno, je v Prekmurju nekaj odličnih, dobrih domačih pesnikov in pisateljev, ki se trudijo v prozi in v pesmih v nevezani besedi, pesniki zlasti, ki pišejo samo do polovice strani, tako, da napisano sliči pesmi. Vsebina je nadpovprečna, ni je v svetovnem slovstvu. Slog je edinstven, nadvse zabaven. Rime so svojevrstne: glavno je, da se ujemajo soglasniki. Zato živi v Prekmurju poseben znanstvenik, ki piše težke, zamotane uvode v te zbirke. Cenjeni so pa predvsem pesniki in pisatelji, ki pišejo v tujem jeziku. Pri umetnosti pa je glavno, da človek ni umetnik. Ta ni nevaren, ne ljubi svobode, a njega vsi ljubijo. Umetnika pa opljuvajo in ga vržejo na cesto, kar pa se dogaja, hvala Bogu, povsod po svetu. Znanstvenik je pa samo eden: pri njem lahko naročiš težke, uničujoče kritike, ki potem izidejo v globokoresnem znanstvenem časopisu in paglavci imajo pri tem svoje veselje.

Versko so ljudje pripadniki raznih konfesij. Na ravnini so katoličani. Po hribih so protestantje. Vmes je nekaj kalvincev. Po mestih, redko tudi po vaseh, živijo židje. Nekaj tihih pristašev ima poslednje čase anglikanska cerkev. Patarenov ni. Navidezne brezverce boš našel med dijaštvom. Nekateri vidijo v tem slab znak. Drugi pa se na tihem nasmihajo: Pustite jih, ko pridejo v leta in ko dobijo službe, se bodo že spokorili, Bržkone je to res, za to so dokazi.

Moralno življenje Prekmurcev je težko opredeliti. Nekateri se potegujejo za hipotezo, da so to verno in spodobno ljudstvo. Drugi temu močno oporekajo in dokazujejo nasprotno. Dokazati je mogoče oboje. Človek bi rekel: živijo približno,

kakor drugi ljudje. Nekateri trdijo, da Prekmurci radi kradejo, potem, da so potuhnjeni, hinavski in podobno. Dokazati pa bi se dalo, da so drugod ljudje prav toliko potuhnjeni in hinavski, kakor v Prekmurju, nemara še bolj. Šušlja se tudi, da ni vse v redu s tistimi, ki odhajajo po svetu. Toda ljudje morajo po svetu, ker sicer ne morejo živeti. Greh jim je v tem slučaju posttranska stvar. Ugledni pa gredo po svetu zato, da si ogledajo greh od blizu. Teh je mnogo. Toda teh nihče ne jemlje v poštev. Tepejo se pa včasih res radi, zlasti po nekaterih farah, kjer tega človek ne bi pričakoval. To je pomanjkanje čuta za pacifistične ideje, na drugi strani pa pomanjkanje pravih vojn, kjer bi se duh in hrabrost izživel.

O gospodarstvu sem že govoril mimogrede. Omenim naj še, da poleti otroci pasejo krave. Konj je jako redka, vol pa nepoznana žival. Ovce ni, če pa se kdaj pokaže v pokrajini, jo tečejo gledat stari in mladi. Tudi oslov ljudje ne cenijo. Od perutnine je najbolj cenjena kokoš, ki je navadno mešane pasme. Vendar Prekmurci ne jedo radi piščancev, tudi jajca povečini prodajajo, ker jim ne teknejo. Takisto je z racami, gosmi in purami. Težko so prebavljive in jih Prekmurci prodajajo. Zemljo ljudje orjejo, kakor povsod po svetu, seve, če jo imajo. Sadijo koruzo, krompir in podobne stvari. Sejejo pa pšenico, rž, proso, ajdo, ječmen, konoplje, lan in mak. Namestu rži in pšenice često zraste stoklas, pavolica in rdeči mak, kar da očem lepo podobo. Koruzo uniči toča, krompir pa povodnji. Letine bi bile odlične, če bi kaj zrastle. Tako pa so srednje slabe. Da pa ljudje vendar lahko plačujejo svoje obveznosti, da lahko dajejo podpore na tisk, da dajejo na nepostavljene samostane in domove, zato gredo po svetu. Od česa pa živijo, to je bila in bo ostala skrivnost prekmurskega ljudstva. Naposled jih pa ni nikdar nihče vprašal: Vi, ljudje, kako in od česa živite?! Morda bi ljudje vendar izdali svojo skrivnost. Bilo bi važno razkritje, lahko bi se patentiralo in prodajalo po svetu revežem, saj pravijo, da se tudi drugod ljudem slabo godi, in da zaradi tega tam godrnjajo. Tu tega ni, zato bi bilo koristno, da bi se tudi drugod ljudje potešili.

Kapitala ni mnogo, kar ga pa je, je hvala Bogu, v doma-
 čih, dobrih rokah. V tem pogledu nimamo skrbi, kakor jih imajo
 po vsej Sloveniji, kjer je kapital tuj. Kar ga imajo židje, pa se
 tudi lahko reče, da je v domačih rokah, ker so postali slednji
 po nekaterih krajih jako zavedni. Sicer pa Prekmurcem samim
 ne leži na srcu misel na kapital. Tudi z industrijo se ne bavijo.
 Komaj da se nekateri izučijo za čevljarje, ali krojače, še trgovci
 niso posebno radi in jih moramo uvažati. Naposled je pa res:
 česarkoli se lotijo, živeti ne morejo od tega in je zato vseeno,
 kaj so.

Ljudje prebivajo v hišah. Ljubijo najbolj nizke kočje, ki jih
 pokrijejo s slamo. Imajo eno samo sobico, kjer si najdejo ko-
 maj prostora, da spijo. V teh kočah je mnogo idiličnosti in jih
 pesniki s pridom uporabljajo. Več hiš, druga poleg druge, tvori
 prekmursko vas. Prekmurska vas šteje ponavadi okoli dvesto
 hiš. Več vasi skupaj predstavlja občino. Občini na čelu stoji
 predsednik, ob strani pa učeni tajnik. Več vasi tvori tudi faro,
 z župniščem in cerkvijo. Po vaseh so šole, da so učitelji lahko
 nameščeni. Prekmurje samo je razdeljeno na dva srezā. Srezki
 mesti sta Sobota in Lendava, glavno mesto Prekmurja pa je
 Murska Sobota. Srezka mesta so urejena po sistemu vseh dru-
 gih mest. Nič več in nič manj kakor drugod je tu uradov, da
 se življenje razvija mirno in nemoteno. Če bi ne bilo tako, bi
 se lahko zgodilo, da bi ljudje zanemarili svoje dolžnosti: ne bi
 plačevali davkov in drugih obveznosti, in predvsem bi pozabili
 posegati po svojih pravicah. Saj ljudje so zmožni tega: še za
 pravice jim ni, kaj šele za dolžnosti!

Kaj naj še povem za celotno dobo Prekmurja? Posamez-
 nosti bom že ob priliki opisal, tu se ne bi hotel spuščati v
 malenkosti.

Saj pravzaprav ni nič posebnega. Vse to je samo rahel
 odsev nečesa, kar je v bistvu večje, morda tragičnejše, morda
 bolj veselo. Kakorkoli-taka se mi je razodela podoba na prvi
 pogled. Morda jo bom kasneje popravil. Zaenkrat pa ob polet-
 nih dneh sije nad Prekmurjem dovolj vroče sonce, nad ravnino

in po hribih. Lastovke letajo v tem soncu in visoko krožijo štrki. V večernem mraku in ob rosnih majskih jutrih po cvetočih akacijah prepevajo slavci. In včasih šumi droban dež po oknih in po slamnatih strehah. Na jesen lastovke in štrki odletijo, tudi slavcey ni več. Tedaj pridejo s severa divje race in gosi. Prvi večeri so polni njihovega cicanja po zraku. Vrabci postanejo pozimi domače živali in se bližajo gospodinjam. Tudi ljudje se selijo. Mnogi. Mnogi pa ostanejo. Vse življenje ždijo pō skromnih sobah, se odkrhavajo na soncu in čakajo, kdaj bo bolje in lepše na svetu. Vsi verujejo, da nekoč vendarle bo. Mogoče bo. Treba je vedno verjeti. Mogoče bo kdaj namesto stok in pavolice ter rdečega maka vendar rastla pšenica in rž; rdeči mak še lahko ostane, zaradi skromne poezije. Mogoče nekoč ne bo šerje in cmudje tako vsakdanja rastlina, in bo namestu krlikovca rastlo koristnejše drevo.

Jaz verujem v mnogo na svetu; kljub temu, da mi očitajo, da ne verujem. Verujem še vedno v tega bednega človeka, ki se trudi, ki ne ve, od česa živi, ki pa vendar hoče živeti. Verujem, da bo sonce nekoč brez povelja izsušilo močvirja, da bodo tam plodne njive, verujem, da bo nekoč tudi v peščeni zemlji rasel boljši kruh. Tudi v umetnost verujem, v tisto veliko, brezobzirno umetnost, ki je znala človeku pogledati do dna duše in odkriti tam bolečine in komaj slutene majhne radosti. In nekoč pride čas, ko bo umetnik stal kakor prerok med ljudmi in jim kazal pot; zakaj, ta ne more imeti osebnih nagnjen in koristolovskih načrtov.

Nad Prekmurjem sije sonce, nad Prekmurjem pada dež, vetrovi pihajo prek te zemlje. Ne sonce, ne dež, ne vetrovi ne morejo pregnati te bede, ne morejo je zmanjšati, ne morejo zaceliti ran, bogve kdaj dobljenih.

In vendar — tudi to bo prešlo, moralo bo preiti.

POROKA V LAZAH

ODLOMEK IZ POVESTI

FERDO GODINA

I.

Matajičevi so imeli več parcel travnikov v Lazah. Tu so vsako leto kosili tretjo travo. Letos se jim je pa tretja košnja zakasnila tako, da so s travo zamudili. Nič zato!

„Bodo vsaj imele krave pašo“, je rekel Rudi, „saj so Trate itak gole. Vsak se ustavi na njih“.

Lepe so bile Laze. Nekoč je tekla tam Mura. Sedaj je kraj obraščen z visokim hrastovim drevjem, z grmovjem in meloviščem. Tam se človek zgubi. Čisto drugače se počuti v gozdovih, med katerimi se skrivajo parcele zelenih travnikov. Tu jastrebi lovijo ptice, čaplje se derejo, da odmeva po strugah in zajci se pasejo po deteljah, ki so ob robu gozdov še zelene.

Pastirji so pokali z biči in se zvali, da so zamirali njihovi glasovi v goščah. Tudi krava ali tele je zamukalo med tem.

Dobro so se počutili pastirji tako sami, ko jih ni nihče videl in ko so delali tu, kar so hoteli.

Ko Janči ni več smel pasti na Tratah, je pregovoril tudi Tjaša in Vaneka za Laze. Kmalu so vsi vzljubili gaj. Pasli so ves dan, si kurili ogenj, pajali kruh in pekli krompir. Doma je vsak dobil kruh, salo, jabolka in včasih je padel v predpastnik kos svinjskega mesa, katerega so nato cvrli v plamenu in ga z užitkom valjali po črnem kruhu. Spet so postali prijatelji.

Tudi Janči je bil vesel, da ga niso poslali domov, v Medžimurje. Lepo je bilo zadnje čase pri Matajičevih. Ni ga nihče ošteval. Vsi so bili veseli, da je zvečer prignal site krave iz Laz in da ves dan niso imeli z njim posla. Po lazni travi je bilo tudi mleko dobro. In tako je bilo življenje pri Kuz-

movih in Matajičevih mirno. Tihi so bili doma in so komaj čakali, da poči zarja in da pride sonce. V šolo so hodili redko, ker je bilo delo.

Po mirnih vodah so lovili ribe na vodice, ali so jim metali strup, da so jih opijanili in jih potem metali na suho.

Zvezali so veje dveh dreves, napravili na njih prijeten sedež iz rumenega listja, ter se zibali, da so se premikala velika drevesa.

Tudi peli so in kadili. Janči je celo mislil na vino. Sleherni dan jim je prinesel kaj novega. Daleč so bile Laze in do njih je vodila dolga, samotna pot.

Ko so zvečer razvrstili pare zvezanih krav, so čisto zadaj šli vsi trije in se čutili tako prijetno kot še nikoli. Krave so bile site in mirne. Le včasih se je katera potegnila ob grmovje in zopet stopila v vrsto. Oni trije so zadaj zavpili na njo in spokali z biči.

Redko orumenelo listje se je spuščalo z velikih hrastov, se opletalo med vejami in padalo na pozne pastirje in lene krave. Medlo sonce je v krpah sijalo med drevjem ter se nagibalo za ljutomerske hribe.

Ko so se pastirji bližali vasi, so pokali z biči, da je odmevalo od hiš.

„Naj vedo, da gremo mi“, so dejali.

„Nama očistijo hlev, če paseva ves dan“, sta se hvalila Kuzmoviva.

„Tudi meni očisti Rudi“, je s ponosom dejal Janči. On je bil hlapec in bil je ponosen na to, če je opravil kdo njegovo delo, posebno pa Rudi.

Za trenutek so bili tiho in premišljevali o sebi. Veliki že postajajo in nekaj pomenijo. Odkar so naredili ono neumnost s smodnikom, še niso bili tepeni. Res, že doraščajo.

„Za šest let bova že šla na nabor, Tjaš“, je dejal Janči in si pritrdil predpastnik na eno stran.

„Hitro pride to“, mu je pritrdil Tjaš. Ponočevala bosta lahko, kadila na cesti, orala in delala kot vsi odrasli.

Lepo bo. Takrat bo pravo življenje, ne pa sedaj, ko ju imá vsak za smrkovca.

„Jaz se bom poročil z Mimiko, ko pridem od vojakov“, je pripovedoval Janči in vsem trem je postalo prijetno. — Ne bom več služil. Viničar bom kje v goricah in se mi bo dobro godilo. Grozdja in vina bo, kolikor ga bom hotel.

Molče so šli proti vasi, ki je bila pobarvana z večernim soncem. Vsem trem je stopilo bodoče življenje pred oči in bili so veseli.

„Tudi jaz bom vzel Lizo“, je tiho pristavil Tjaš. „Dva otroka bom imel, fanta in dekle. To je najlepše“.

„To je najlepše“, je pritrdil Janči in se vzradostil.

Oba, Janči in Tjaš sta videla življenje pred seboj tako lepo in sončno.

Vanek je molčal in poslušal pogovor. Bilo mu je žal, da ni toliko star in bi se tudi on oženil.

II.

Življenje se je tedaj preselilo iz Trat v Laze. Sovraštvo med Dolnjimi in Srednjimi je pojemale. Trate so bile gole in tam ni nihče več pasel. Le včasih se je kdo ustavil s kravami kje ob cesti, a je zopet šel. Trate so postajale mrtve. Čez eno leto bo zopet tak hrup na njih, ko se bodo topli Srednji in Dolnji med seboj.

Vsi, ki so imeli travnike v Lazah, so začeli tam pasti. Slišalo se je pokanje po šumah, vrisk, klicanje in petje. Dekleta so pasla kje na samem in odgovarjala fantom, ki so vpili na nje. V začetku so bili sramežljivi med seboj in se niso družili. A ko so pasli vse dneve po šumah, so šli drugi k drugim po ogenj, po nož ali kar so že potrebovali.

Tako so se zblížali, govorili med seboj in se spoznavali od bližje. V šoli se je nerodno pogovarjati z dekletom. Vsi takoj mislijo, da se že imata rada, če si povesta kako besede. Tu pa so sami in v Laze zaide malokdaj kak človek sedaj v jeseni.

Tjaš, Vanek in Janči so imeli poseben kraj za ogenj. V gostem grmovju so našli že v začetku prostor, ki je bil popolnoma zakrit. Še dim se je razgubil gori med hrastovimi vejami. Tu so prebivali vse dneve. Najprej so bili sami, pozneje pa, ko so prišli še drugi s Trat, so se zbirali vsi pri ognju. Na bližnjem travniku so se svinjkali in vneto bili čoko. Ko so se naveličali, so sedli okrog toplega ognja.

Nekega dne so bili fantje v Lazah iznenadeni. Nenavadno mnogo deklet je paslo tistega dne. Nedelja je bila namreč in v nedeljo popoldne je jeseni doma sila dolgočasno. Zato je paslo takrat mnogo deklet.

Nekateri so pasli ves dan, drugi so prignali zgodaj popoldne. Fantje so sedali okrog ognja, modrovali in zbijale šale. Od časa do časa je potegnil kdo iz torbe kos mesa, suh sir, rdeč od paprike ali kruh, namazan z mastjo. Jedli so, se sitili iz torb in nalagali na ogenj, da je plamen presegal grmovje in se je redko listje od toplote zibalo na vejah.

Dekleta so sedela na travniku v krogu in se bogečevala. Držale so roke sklenjene kot pri molitvi. Ena je hodila okrog in polagala svojo roko, v kateri je imela kamen, v roke vsakega dekleta. Druga, ki je stala zunaj kroga in si zakrivala oči, je potem ugibala, kateri izmed deklet je spustila dotična kamen. Če je uganila, je šla ugibat ta, ki je polagala, a ona, ki je imela kamen, je sama polagala v sklenjene roke deklet, ki so sedele v krogu, čebljale in zagnale krik, če je katera uganila.

To so slišali fantje.

„Pojdimo k njim“. Kot eden so se dvignili in šli. Toda dekleta so jih že od daleč zagledala in hotela prekiniti z bogečevanjem. Oni so jim vpili, da jim ničesar nočejo.

Tedaj je ugibala Brščanova Lujza. S pestjo jim je zapretila in vpila na prihajajoče.

„Za pravo božjo resnico nam nočete ničesar?“

Fantje so se smejali, da je šlo po hrastovi šumi in so se vrane spuščale z vrhov.

„Za pravo božjo resnico“, so ji smeje odgovarjali in

se bližali dekletom. One so prekinile z igro in z radovednostjo pričakovale, kaj bo. Fantje so gledali, katere so.

„Tjaš, Liza je tu!“ je siknil nekdo Tjašu. Temu je zaprlo sapo ter mu postalo vroče po vsem telesu. Pogledal je tja v krog deklet in je Lizo res opazil. Rdeči robec je imela zvezan nazaj. Lasje so ji silili izpod robca na čelo. Roke pa je imela sklenjene, kot vse druge.

„No, pa ajda, bogečuvljite se“, so prigovarjali fantje. Lujza, ki se ni bala nobenega, se je jezno obrnila k fantom.

„Naj samo pòskusi kateri, bo jutri že videl v šoli!“

Spet so se fantje zasmeli in ji prigovarjali, naj nadaljujejo z igro. Posedli so v krog pri dekletih, sklepali roke in čakali, kdaj jim bo Ferenčakova Justa položila kámen v roke. Ko je prišla Justa do prvega fanta, je obstala.

„Fantje se ne gredo“, je rekla in pogledala Lujzo. Ta je pogledala po fantih. Dekleta so se smejala, fantje pa so prigovarjali Justi, naj tudi njim polaga kamen v roke.

„Se boste res igrali?“ je končno vprašala Lujza.

„Res“, so rekli fantje enoglasno.

Vsi so še hodili v šolo, toda tako lepo se še niso počutili v šoli kot tu. Krave so se pasle med šumami, veter je vlekel skozi Matajev gaj in tu so živeli sami s seboj, ločeni od sveta. Vode so stale med drevjem, divje race so se oglašale v njih, iz polj pa se prihajali pretrgani glasovi fazanov in jerebi.

Mladi niso ničesar slišali. Niso šli iskat fazanov, niti preganjat rac. Tu so si polagali kamen v sklenjene roke. Zivljenje jih je gredo s svojo toploto. Tudi fantje so polagali. Boječi so bili v začetku, še bolj ko dekleta. Sčasoma so se privadili drug na drugega in si stiskali roke.

Tudi Janči je polagal kamenček. Pri fantih je začel in prišel k dekletom. Nerodno mu je bilo.

„Ne gledaj sem“, je rekel kar tako Neradovemu Nacu, ki je ugibal.

Položil je svojo roko v Lizino in ji pustil kamen v prgišče. Srce ji je bilo in Janči se je čutil lahkega. Tople roke je imela Liza.

„Kdo ima?“ je vprašal končno Nerada in ga gledal v oči.

Ta je pogledal po krogu in obletel z očmi posamezne. Tjašu se je zdelo, da ima kamen Liza. Gibal se je in si ni mogel najti mesta. Vsak trenutek je pogledal Lizo. Ta se je smehljala in zrla v krave, ki so se pasle nedaleč ob grmovju. Ustnice so ji trepetale v smeh in roke je držala, kot da v njih ničesar nima.

Nerād je pogledal Tjaša, nato Lizo. Takoj je vedel, kje je kamen. Saj sō drugače tudi vsi govorili, da se imata Tjaš in Liza rada in sedaj je Nerad takoj zaslutil, da bo kamen pri Lizi.

Zagnali so krik, ko je Nerad pogodil. Janči se je zasmeljal, in ko je Liza hotela vstati, jo je prijel za roko in ji pomogel. Toploto je začutil Janči v sebi in za trenutek mu je bilo nerodno, da ima Tjaš Lizo rad. Liza je bila najlepša od vseh deklet, ki so sedele v krogu.

Igra se je vedno bolj spreminjala v ožji krog malih prijateljev, ki so si z vsakim trenutkom bili bolj naklonjeni. Včasih so se pogovarjali resno, nato je povedal kdo šalo, da so se vsi prisrčno smejali. Listje je padalo z dreves in jesensko sonce se je uprlo v gaje v Lazah, da so pastirji pozabili na vse. Vsi so se počutili dobro: reveži, bogati, hlapci, kmečki sinovi, dekle in bajtarska dekleta. Tu ni bilo razlike. Mladost je šla preko vsega. Pri teh malih še ni bilo razpok, ne razvalin, kakršne pozneje napravi iz ljudi življenje.

III.

Bogečovanja so se naveličali. Utrudil jih je smeh in zahotelo se jim je počitka. Eni so odhajali k ognju, drugi so še sedeli in govorili zdaj o šoli, zdaj o vremenu.

Zbirali so se zopet pri ognju in tudi dekleta so prihajala in sedala okrog njega.

Jedli so, kar je še kdo imel in metali ostanke v ogenj, da je čvrčalo v žerjavici. Pogovor je nanesel na to in ono. Tudi o

domačih so se pogovarjali in premlevali vaške dogodke. Lujzina sestra se je možila in Lujza je pripovedovala o poroki, o pripravah za pozvačina in še mnogo drugih zanimivosti je povedala.

„Tudi mi igravimo poroko“, je omenil nekdo. Prvi trenutek ni nihče mislil resno. Pa so govorili o tem in so nazadnje res sklenili, da bodo dva poročili. Jabolka in kruh so polagali na ruto in se pripravljali na slovesnost, ki bi se morala izyršiti v Lazah.

„Jaz bom pošvarbica“.

„Jaz družban!“

„Jaz pozvačin!“

„Jaz bom vozil!“

Napolnil se je gaj s čebljanjem. Tekali so okrog ognja in se šalili. Resnejši so se zaničljivo muzali in se norčevali iz vsega. Ko pa so videli toliko jestvin na ruti, so sklenili vsi sodelovati pri poroki in gostiji.

„Kdo bo par?“

Tako so se spraševali med seboj.

„Kdo bo?“

Vedeli so vsi, da se imata Tjaš in Liza rada. Vsi so se zedinili s tem, da bosta par. Ona dva sta se nerodno branila. Sram ju je bilo in oni dogodek v šoli se še ni pozabil. Tudi Tjaš je postal rdeč in sploh ni upal pogledati Lize, ki se je izvijala dekletom.

„Igra je to“, so vpili vsi, ko sta oba odnehovala. Nazadnje sta privolila, da bosta par.

Spletli so cerkev iz vej in jo postavili poleg struge, pri velikem hrastu. Listi tulpik so plavali na vrhu in vsa struga je bila polna alg in drugih vodnih rastlin. V kotu je stal preperel votel hrast. Tu je bila cerkev in v njem oltar.

Sprevod se je kmalu začel premikati od ognja, kjer je bil dom novoporočencev, proti cerkvi. Nekateri so pokali z biči.

„Sedaj streljajo z možnarji“, so vsi pomislili, se držali slovesno in se resno pogovarjali. Včasih je počil kateremu smeh, a se je takoj zopet zresnil in vprašal posnehaljo:

„Botra, so kuma zdravi?“

„Zdrav“, je odgovorila posnehalja in se je muzala.

„Pa niso prišli na poroko?“ je zopet vprašal ta ali oni, ki je šel v sprevodu.

„Ni, na deco mora paziti doma. Na gostijo bo pa že prišel“. Prasnili so v smeh. Janči, ki je bil družban, jih je jezno pogledal nazaj. On je šel poleg neveste.

„Hudiča, mir dajte, poroka je to!“

Zopet so se umirili ter kramljali, kot so slišali starejše pri takih prilikah. Bližali so se med grmovjem cerkvi.

Z biči so še pokali. Vrane in jastrebi so letali gori nad logom, fazani so se slišali iz polja in tudi divje race so se drle v bližini.

Nerad je bil plebanuš in je čakal v mašnem oblačilu sprevod pred cerkvijo. Belo ruto je imel pregrnjeno čez rame in na glavo si je poveznil narobe obrnjeni klobuk. Kuzmov Vanek je bil ministrant. Imel je v rokah verigo in je zvonil, kot je slišal zvoniti mistrante v cerkvi.

Sprevod je prišel do cerkve. Družban se je vrtel okrog neveste, ji dvoril in lepo govoril. Janči! Janči! Dober je bil za družbana in vsi so ga občudovali. Še Liza se je počutila dobro pri njem.

Ko so dospeli do cerkve, so se razvrstili oni z biči in začeli pokati, da je bobnelo med drevjem. Plebanuš Nerad je začel maševati. Kot pravi plebanuš je hodil pred oltarjem, širil roke in pel na glas.

„Pante noster kijas in cela Marija . . .“

Hodil je z glasom gor in dol. Vanek je pa zvonil z verigo, ki jo je snel malemu bikecu.

Če se je kdo med mašo spozabil in kaj rekel, so vsi takoj planili po njem.

„Daj mir!“

Čeprav so bili natepani v spleteni cerkvici, ki je dišala po sočnem lubju in listju, so bili med njimi vseeno taki, ki so se dolgočasili.

„Hitreje mašuj, Nerad!“ so govorili nad plebanušeni.

„Tiho bodite, kaj vi veste, kako gre to!“

Nerad se je obrnil k vernikom in jim to jezno rekel. Nato je zopet zapel in maševal dalje.

Po maši, s katero je Nerad res pohitel, je bila poroka. Mladoženca sta stopila naprej. Pokleknila sta pred Nerada. Ta je bral iz prgišč „pante noster“ in mahal s štolo, ki je bila spletena iz melovišča.

Ob strugi so se hihetali in govorili polglasno, da je vse skupaj neumnost. Oni v cerkvi pa so bili zbrani in so trepetali v pričakovanju. Slovesen trenutek je bil to. Nerad je napravil tako resen obraz, da so vsi strmeli v njega. Snel si je štolo z vratu in jo vzel v roke.

„Dajta si roke“, je dejal nekdo med verniki.

„Saj bom to že jaz rekel“, se je zdril Nerad in pogledal proti onemu.

Lizo je bilo sram. Rdeča je postala in Tjašu ni hotela dati roke. Vsi so jo gledali.

„Daj, daj, Liza“, se je oglasil Žalig. „Saj bo pozneje itak Tjaš tvoj mož“.

V tem trenutku je Žalig prekinil. Janči ga je sunil v trebuh, da je prestal. Za hip mu je zaprlo sapo, nato je ves besen skočil na Jančija. Udaril ga je po glavi in v jezi so se mu trgali bolešni vzkliki iz grla. Janči ga je spodnesel, da je Žalig padel. Mladoženec in še nekateri drugi v spleteni cerkvi, so bili na Jančijevi strani, drugi pa na Žaligovi. Zakaj pa je udaril Janči Žaliga! V hipu je nastal pretep. Dekleta so cvilila in hitela na prosto.

Tu in tam je priletel kak fant skozi steno spleteno cerkvice. Nerad je vse vprek mlatil z meloviščem, ki mu je prej služilo za štolo. V začetku se je slišalo samo pokanje po hrbitih, nato so začeli vpiti, grdo govoriti in tekati okrog cerkvice ter iskati bate.

Kmalu se je cerkvice sesedla na pretepače. Oni pri strugi so začeli pokati z biči in so se vsemu smejali. Sčasoma

so se pa tudi oni vmešali v pretep in tako je nastala zopet vojna, ki je pri teh malih tako blizu. Iz šume so se preselili na travnik. Zopet so jemali kamne in jih metali vzkriz.

Tudi jabolka, ki so bila pripravljena za gostijo, so pobrali in jih metali drugi v druge. Dekleta so tekle h kravam, jih odvezovale in jih s strahom gnale iz Laz.

Mirno življenje v Lazah se je spremenilo v sovraštvo. Janči je bil ves besen, vpil je, in lise, ki mu jih je naredil na licih goreč smodnik, je imel črne. Tudi Tjaš je bil ves divji. Pretepali so si krave, če niso mogli drugega. Nato sta po dva in dva obhajala proti domu, govorila o pretepu in zmerjala Jančija ali Žaliga.

Norčarili so se iz vse te komedije, ki se je vršila v Lazah. Smejali so se Lizi, da je bila tako neumna, pa tudi o Tjašu so govorili, da ima rad Lizo. Kaj bi to. Saj so še vsi smrkavci, pa bi take stvari počenjali.

Minil je dan v nemiru. Še dolgo potem, ko so legali pastirji in pastirice spat, so premišljevali o Tjašu, Lizi in o pretepu. Škoda, da se je vse to zgodilo! Gostija je bila pripravljena in lepo bi bilo pri ognju. Tako so si želela dekleta. Fantje pa so kuhali jezo in mislili, kako se bodo med seboj maščevali. Vsi, ki so spali v senjkih na senu, so si pripravili železne vile pri sebi, ki pa so se greli pod blazinami, so se sključili in bili z mislimi v Lazah.

NAŠA PESEM

FRANC ŠEBJANIČ

Naša pesem, bratje,
ni romanca sentimentalna,
ni pesem o rožnati ljubezni;
naša pesem, bratje,
trda je realnost, ki kalna
se pretaka v nas in bruha
iz nas besedo eno: kruha!

Naša pesem, bratje,
je šumenje in kipenje
poteptanih milijonov,
je gejzirska petje,
je bučanje vodopadov,
je pesem, ki sedanost našo kuha:
kruha, kruha, kruha!

DROBNE DECE DAN

FRANC MURČIČ

Gospodinje, gospodarji!
Kaj, še vedno spite?
Vrata nam odprite!
Brasko z vinom ste zalili,
Štefana v njem potopili,
celega Janoša prespali,
zdaj bi res že lahko vstali.
Danes naš je dan,
drobne dece dan.

TONE SONCE

PAJLIN

Tone sonce. Na poljano
sence so brezslušno legle,
z bolno roko v dušo segle
in jo zastrupile.

So v poljano snežno
priletele črne vrane —
ah, zakaj so rane pozabljene
spet me zasketele!

Le skelite, le skelite rane. —
Ko poljana bo vsa pela,
ko bo vsa cvetela,
takrat priletite vrane,
sključajte mi iz srca vse rane,
iz srca vse rane, črne vrane...

SAM . . .

PAJLIN

Ah kako sem sam
v tej sobi razsvetljeni.
Samo sence, neme sence so pri meni.

Tam pri oknih
pa že čaka noč temačna,
da nato z roko drhtečo
— ko ugasnem luč brlečo —
me objame in zavije
v svoja krila mračna.

PRVI TURŠKI VPADI V PREKMURJE

FRANJO GUMILAR

Najbolj zagonetna ter za lokalnega zgodovinarja najmikavnejša doba prekmurske zgodovine je brezdvomno čas turških vpadov v Prekmurje. Začeli so se že v prvi četrtini 15. stoletja ter so trajali — s krajšimi in daljšimi presledki nad 200 let.

Turške navale na prekmursko zemljo bi lahko delili v dve periodi. V prvo periodo bi spadali vpadi od 1415, torej od prvega pojava Turkov, do zavzetja Velike Kaniže leta 1600. Navali druge periode bi trajali od 1600 do izгона Turkov iz Prekmurja leta 1690. — Napadi prve periode niso imeli osvojevalnega značaja, bili so to navadni roparski pohodi, ki so povzročili ljudem mnogo gorja, ter so imeli usodne posledice za Prekmurje.

Turki so prihajali iz Hrvaškega preko Medjimurja. Izhodišče poznejših vpadov se je nahajalo na vzhodu, predvsem v Sigetu, kesneje v Veliki Kaniži, odkoder so imeli odprto pot v Prekmurje. Razen na nekaj slabo utrjenih in površno opremljenih trdnjav niso trčili na nikakšno oviro.

Turki so se prvič pojavili v Prekmurju leta 1415. Tedaj je močna turška armada prekoračila Dravo in se razlila po južnem delu Zadonavja. Pri tej priliki so prišli do Mure, oplenili vse tedanje prekmurske vasi ter se z bogatim plenom vrnili domov.

Leta 1480. so se Turki — po številu 8000 mož — ponovno pojavili pred vratmi Prekmurja. Kralj Matjaž je v naglici zbral vojsko, katero je skoncentriral v Lendavi ter prisilil sovražnika k umiku. Turki so se umaknili na desni breg Drave. Prvi poizkus Turkov, da bi prodrli dvojno naravno obrambno črto Drava—Mura, se je s tem izjalovil.

Turška nevarnost je bila torej z juga odpravljena. Po nesrečni bitki pri Mohaču leta 1526. in po zavzetju trdnjave Sigeta leta 1566. pa je bila pot od vzhoda v Prekmurje odprta. To ugodno priliko so Turki izkoristili. Leta 1587. se je turški

poveljnik Sigeta pojavil v dolini Ledave in Mure. Opustošil je kraje ob Muri do Radgone. Na povratku je hotel zavzeti tudi grad Lendavo. Tedanji gospodar Lendave Bánffy Nikolaj je njegovo vojsko razbil, ostanke pa pognal proti Sigetu.

Taki in slični pohodi posameznih turških poveljnikov so prisilili madžarski državni zbor, da je mislil na obrambo. Za ustavitev turških ofenziv je bila ustanovljena prva obrambna črta, ki se je s svojim levim krilom naslanjala na Blatno jezero, z desnim pa na Dravo. Na tej črti je bila najvažnejša trdnjava Velika Kaniža, (na jugu pa Legrad. Od tu je bila obrambna črta podaljšana do Čakovca, z namenom, da zadrži naval Turkov od juga. Velika Kaniža je skoro pol stoletja kljubovala Turkom. Ko pa se jim je posrečilo leta 1600 trdnjavo zavzeti, se je zrušila vsa obrambna črta. S tem so se pričeli neposredni navalí v Prekmurje. S padcem Velike Kaniže so dobili turški napadi popoln razmah. Jedro njihove vojske je udarilo po dolini reke Zale na sever proti Dunaju; stranski oddelki pa so prodirali proti zapadu v dolino Krke, Ledave in Mure. Da se ustavi prodiranje te stranske vojske,

je državni zbor v veliki naglici ustanovil drugo obrambno črto, ki je vezala sledeče manjše trdnjave: Szemenye, Szécsisziget, Lendava, Dobrovník in Lenti. Že leta 1600 je ta obrambna črta dokazala svojo odporno moč, ko sta turška poveljnika iz Velike Kaniže Kiaja Mehmed in Ibrahim hotela vdreti na prek-

mursko ravnino. Ta ofenziva pa se je razbila in Turki so se morali zadovoljiti z opustošenjem krajev ob Krki.

*

S padcem Velike Kaniže so se začeli vpadi druge periode. V tej periodi so Turki 14 krat divjali po Prekmurju, katerega so popolnoma izropali in požgali.

MOJA POT

IVAN HORVAT

Lepo pomladansko jutro je bilo takrat, ko sem se vozil proti Soboti. Bil sem prisiljen iti v tujino in zaradi tega sem moral na borzo dela.

Kljub dobri državni cesti, sem se zmučil na starem prijateljevem kolesu. Pa to vse ni bilo nič. Človek pretrpi, če gre za zaslužek. Glavna reč je bila šele na borzi dela. V moje veliko začudenje najdem tam množico ljudi. Zbal sem se, da sploh ne bom prišel do glavnega vhoda.

Poskušal sem s prerivanjem, pa ni šlo, ker je vsak, prav tako kot jaz, hotel naprej. Pa mi pride v glavo rešilna misel, da sem pokazal dopisnico, ki sem jo dobil z borze. To je pomagalo. Ljudje so videli, da ne čakam garancije, ker jo že imam, zato so me spustili naprej.

Hitro sem opravil tu. A počitka, ki sem ga tako potreboval, si si nisem vzel. Moral sem hitro v Lendavo po potne liste, da ne bi zamudil transporta, s katerim sem moral odpotovati v Francijo.

Vsak ve, kako težko je iti od doma. Pa upanje, da bom kaj zaslužil, me je tolažilo. Na kolodvoru nas je bilo mnogo, ki smo čakali na odhod.

Ob določeni uri smo se spravili v vlak in že smo zapuščali ljubo domovino. Kljub žalostni vožnji se je vseeno slišala tu in tam pesem fantov.

Končno smo dospeli na francoska tla. Vodnik, ki smo ga dobili v Mariboru, nas je predal nekemu poljskemu agentu, ki nas je razporedil na posamezna mesta. Štirje smo prišli na eno farmo, a nobeden ni znal niti besedice francoski. Na srečo je bilo nekaj Poljakov zaposlenih pri isti farmi in nje smo vsaj malo razumeli.

Drugega dne smo na vse zgodaj začeli z delom. Dobili smo majhne motike in smo začeli okopati sladkorno peso. Videli smo že vnaprej, da je to delo akord, zaradi tega smo delali hitro, kar se je dalo, da bi čim več zaslužili. Ker smo bili ves dan pripognjeni, nas je že prvi dan bolelo v hrbtu tako močno, da smo spet vse upanje izgubili. Še spati nisem mogel od bolečine in nekateri niti hoditi niso mogli, kajti tudi noge trpijo pri tem delu. Ker so bili tudi francoski delavci z nami in nekaj Poljakov, smo na drugi dan spet šli delat, mi sami ne bi mogli več strpeti. Oni so pa bili vajeni, zato smo tudi mi upali, da se boboljšalo. Drugi dan je bil še slabši in tretji še bolj. A četrti dan se jeboljšalo. Čeprav nas je bolelo po vsem telesu, smo se navadili in upognjeni delali vse dni. Bodrilo nas je to, da bomo kaj zaslužili.

Prvo plačo smo z veseljem pričakovali v pisarni. Pa smo se razočarali.

„To je komaj za hrano“, mi pravi prijatelj, ko je pogledal račun. In res, tudi moj je bil tistemu enak, ker je bilo odbitkov 20%. Mislili smo pustiti službo, pa nam ni bilo mogoče, ker smo imeli pogodbo, ki nas je vezala.

Pa vse je minilo in prišel je čas vrnitve. Denarja smo imeli le malo, pa bili smo vseeno veseli, da smo se rešili tega neplačanega dela.

GOSPODARSTVO

GOSPODARSKI PROBLEMI PREKMURJÁ

FRANC SAPAČ

Sezonsko izseljevanje je brez dvoma eden najvažnejših, a tudi najtežjih socialnih problemov Prekmurja. Če pomislimo, da prodaja svojo silo tujini 12.000* naših najboljših ljudi, si ni težko predočiti važnosti tega vprašanja.

Prekmursko izseljevanje je agrarno in kot agrarni delavci odhajajo naši ljudje na sezonsko delo. Že pred vojno so hodili naši ljudje v Slavonijo, Madjarsko in Avstrijo; v začetku se je to izseljevanje vršilo v manjšem številu, tik pred vojno pa je zavzemalo že velik obseg. V precejšnji meri so se izseljevali v prekomorske kraje in sicer za stalno ali pa vsaj za več let; po statistiki se je izselilo do l. 1910. 5867 ljudi.

Med vojno je izseljevanje močno ponehalo, a ne prenehalo. Seveda se je v tem času občutno dvignil odstotek ženskih izseljencev.

Z novimi državnimi mejami in s prevratom je nastal tudi za naše sezonsko delavstvo nov položaj, predvsem je bilo Prekmurje ločeno od Madjarske, kamor je prej hodilo največ naših ljudi. Tudi po prevratu so še hodili naši delavci na Madjarsko, toda vsled velikih težav, ki jih je povzročala državna meja, je v par letih izseljevanje popolnoma prenehalo.

Po vojni je del prekmurskega izseljevanja bil usmerjen v prekomorske kraje (Kanado, Južno Ameriko, USA), vendar je to zadnja leta popolnoma prenehalo; drugi del naših ljudi si je iskalo sezonskega dela v Jugoslaviji, tretji v Franciji in Nemčiji. Zadnja leta je bila Nemčija našim delavcem zaprta in se je izseljevanje vršilo samo v Francijo. L. 1937. se je ponovno začelo izseljevanje v Nemčijo v precej velikem obsegu.

* V zadnji številki se je na koncu sestavka vrnila napaka. Pravilna številka je 12.000 delavcev ne 15.000.

Razen neznatnega števila so vsi naši delavci zaposleni s poljskim delom, pa naj bo to na veleposestvu v Vojvodini ali na kmetiji v Franciji. V majhni meri odhajajo na delo v sladkorne tovarne, kjer vršijo najnižje posle. Edino v Sloveniji se uporabljajo pri nepoljskem delu, n. pr. kot zidarski in drugi težaški delavci. Vendar pa z ozirom na nizko število tu zaposlenih delavcev to splošne slike ne spremeni.

Velik odstotek izseljencev tvorijo ženske. L. 1929. jih je bilo 35⁰/₀, l. 1931. 41⁰/₀, danes pa najbrž že preko 60⁰/₀, ker jih radi sprejemajo posebno v Franciji. Ženske so pač bolj vsestransko uporabne pa morda tudi bolj pridne kot moški, pri tem pa delajo za manjšo plačo.

Kako ogromnega gospodarskega pomena je sezonsko izseljevanje za Prekmurje, nam nazorno pokaže število delavstva in njegov zaslužek.

V treh letih 1929—31 je 13.426 sezonskih delavcev zaslužiło 67,100.000 dinarjev torej nad 22 milijonov letno pri povprečnem številu delavstva 7.400. L. 1937. se je število delavstva dvignilo že na 12.000, zaslužek pa je na posameznika padel, tako da znaša celotni zaslužek komaj prejšnjih 22 milijonov dinarjev.

V času gospodarske krize je zavzelo sezonsko izseljevanje izredno velik razmah in se število sezonskih delavcev stalno dviga. V tem času je pač poleg osnovnega in glavnega vzroka izseljavanja, preobljudenosti Prekmurja, prišel do izraza še drug vzrok, t. s. skrajno neugodne gospodarske prilike za poljedelca. Marsikatero posestvo, ki je prej še preživljalo svojo družino, je postalo pasivno, začeli so se nabirati dolgovi in edini izhod pred propadanjem posestva je postalo sezonsko izseljevanje. Vedno večje je postajalo število družin, ki so imele svojce, enega ali več, na sezonskem delu. In vedno bolj je pošiljala v svet svoje ljudi prekmurska ravnina, ki je do gospodarske krize dajala v primeri z Goričkim le malo sezonskih delavcev.

V dobi gospodarskega prospevanja je bilo še precejšnje število posestnikov, ki so dali zaslužka drugim ljudem, bodisi

da so jih najemali kot delavce ob času večjega poljskega dela (žetev itd.), bodisi, da so jih stalno imeli v službi kot hlapce in dekle. Z nastopom gospodarske krize je poljsko delo izgubilo na vrednosti in gospodar ni dobil iz posestva toliko dohodkov, da bi lahko plačal delavca, hlapca ali deklo, zato je te delovne moči vedno manj uporabljal ali pa bil popolnoma brez njih, če jih je pa že kaj obdržal, je šel s plačo močno navzdol. Nastalo je veliko nesorazmerje med zaslužkom pri prekmurskem kmetu in kmetom ali drugim delodajalcem v Franciji ali Nemčiji. Vse to je vrglo novo količino delovnih sil na izvenprekmurski delovni trg. In nihče, ki je potreben zaslužka in dobi istega drugje, se noče vdinjati doma v Prekmurju za hlapca, deklo ali drugega delavca. Vse to danes močno čutijo večji prekmurski posestniki.

Če imamo pred očmi te domače razmere, nam postane jasno, zakaj je vkljub izgubi, ki jo je prinesel našim delavcem padec franka v Franciji, in kljub težkočam, ki so jih imeli s pošiljanjem in prenosom denarja iz Nemčije, velika večina naših delavcev še zadovoljna in željna ponovno priti v te države. Nato šele sledi Slovenija in Vojvodina ter, če ni drugega, kot zadnja rezerva večji prekmurski kmet.

Tujina nam daje milijone, toda ne radodarno. Treba jih je težko prigarati. V Slavoniji delajo naši delavci tudi nad 18 ur dnevno — za 10 dinarjev, v Franciji prav tako nič ne štedijo s silami naših ljudi. Ni osamljen primer, ko mlado dekle piše staršem iz Francije: Ljudje so dobri, toda delati moram kot doma trije . . . Ni čuda, če uživajo naši delavci največji sloves ravno pri delodajalcih, kar se sicer bolj poredko čuje. Saj so potrpežljivi, delavni, poslušni, stanovsko premalo zavedni. O socialni zaščiti ne moremo dosti govoriti. Novi zakon o minimalnih mezdah za poljedelske delavce ne velja; v Franciji, kjer imajo sicer vzorno socialno zakonodajo, so pa tudi na slabšem. O kaki trdni stanovski organizaciji še tudi ni sledu. Še čaka trdo delo naše delovno ljudstvo, preden pride do

izboljšanja in ureditve njegovih razmer. Ne smemo pozabiti, da so sezonski delavci tisti, ki so z zasluženimi milijoni očuvali tisočim prekmurskim družinam existenco in ki uravnotežajo prekmurski proračun!

Kako naj krstimo armado naših sezonskih izseljencev? So to še samostojni posestniki ali je to naš specifično prekmurski proletarijat? Resnično stanje se vedno bolj pomika od prvega k zadnjemu.

Industrija v Prekmurju je neznatna in razmeroma majhnega gospodarskega pomena, vendar tudi onih par sto delavcev, ki jih zaposluje, mora občutiti vse težave industrijskega delavca. Mezde so bile mestoma skrajno nizke; delno izboljšanje je nastopilo šele z uvedbo zakona o minimalnih mezdah.

Za razvoj industrije v večjem obsegu, tako da bi zaposljalvala znatno število ali večino prekmurskega delavstva, ni izgledov. Pogoji so neugodni. Neprimerna je politična lega, prometne zveze so slabe; čuti so pomanjkanje surovin, razen agrarnih, istotako pomanjkanje pogonske sile. Edini ugodni pogoj je poceni delovna sila.

Tudi obrt je precejšnjega pomena, vendar pa tvori v veliko slučajih le nekak pomožni zaslužek na sicer pasivnem posestvu.

Po vsem gornjem je jasno, da tvori sezonsko izseljevanje osrednji gospodarski problem Prekmurja. Da bi se vzrok izseljevanja (preobljudenost) na kak način odstranil, n. pr. z industrializacijo, ni danih pogojev. Reševanje problema prekmurskega sezonskega delavstva torej ne more biti v tem, da bi skušali dati vsem delavcem zaposlitve doma, temveč v tem, da se vsem onim, ki jih rodna gruda ne more prehraniti, zasigura drugod delo in človeka dostojen zaslužek.

(Konec)

Z A P I S K I

Tovarna romanov. V Ameriki, deželi rekordov in izumov, je neki Američan ustanovil tovarno — romanov. V njej „ustvarja“ petdeset mladih pisateljev, vsak v svojem oddelku. Eni tuhtajo in iščejo osnovnih idej, drugi te ideje razpredajo v osnutke poglavij, tretji jih pa podrobno razvlečejo in literarno obdelajo. Vse to pa gre izpod rok seve na „ameriški“ način — po tekočem traku iz oddelka v oddelek. — Producirajo se v veliki večini pustovski in kriminalni romani. Tovarna baje dobro uspeva.

Sergij Pjasecki. Poljak zločinec — priznan pisatelj! To vest se je pred kratkim iznesla v svetovnem časopisju. Pjasecki je bil zaradi soudeležbe pri nekem umorju obsojen na smrt, pozneje pa pomiloščen na dosmrtno ječo; v ječi je napisal avtobiografski roman, ki so ga pretihotapili nekemu varšavskemu založniku, da ga je izdal pod naslovom „Ljubimec velikega medveda“. Roman je vzbudil pozornost in odobravanje v toliki meri, da so Pjaseckega pomilostili in je kot svoboden človek začel svojo pisateljsko pot.

Herman Wendel, znani nemški socialistični književnik in prijatelj Jugoslavije (pisal je o naših krajih, ljudeh in prilikah zanimive potopise), je pred meseci umrl v Franciji, kamor se je moral umakniti pred hitlerjevskimi preganjanji. Wendel je iskreno naklonjenost do Jugoslavije pokazal tudi v oporoki: svojo knjižnico, 8.000 knjig, je zapustil beograjski univerzi.

Spisi Miroslava Krleže spet izhajajo. Po Ivanu Cankarju med Slovenci, Hrvati in Srbi, še ni bilo pisatelja, ki bi prikazoval življenje tako bistrovidno, prepričevalno in nepodkupljivo, kakor ga prikazuje hrvatski pesnik, romanopisec, novelist, dramatik, esejist, publicist in feltonist M. Krleža. Krleža je prebrezobzirno odkritosrčen in preveč neprizanesljiv kakršnemukoli nepoštenju in kakršni si že površnosti, da bi bil priljubljen v taki omejenosti, zlobi in preračunljivosti, na kakršno

zadeva že dve desetletji pri veliki večini svojih „kulturnih“ rojakov (o tem je izdal knjigo dokumentov — „Moj obračun s njima“). Sovražnik miselne lenobe, lepih laži in samoprevar, votlih in penastih besed in programov je postal prav tako osvražen pri narodnjakih kakor pri ostalih; saj so ga celo napredni kulturni delavci hoteli izključiti iz svoje sredine. Ostal je osamljen, domala vsa okolica ga je in ga bo še skušala streti z vsemi mogočnimi sredstvi. Zato je skoraj ves zagrebški in sploh hrvatski tisk o njem ali molčal ali pa pljuval nanj kot književnika in kot človeka; javno se je hujskalo proti njemu, naj se ga dejansko napade, naj se mu onemogočijo predavanja; proglašali so ga za največjega sovražnika hrvatstva in našli so se celo akademiki, ki so zbirali podpise, da se vse Krleževe knjige javno na Kaptolu ali pred vseučiliščem požgejo. Zaprta so mu postala za leta vsa hrvatsko uredništva, onemogočeno javno delo, čeprav je pisatelj, kakršnega v srbskohrvatski literaturi še ni bilo. Prenehala je izhajati tudi prva zbirka njegovih del (v založbi „Minerve“). Avtor drame o „Glembajevih“ je našel zatočišče v Ljubljani. V Ljubljanskem Zvonu in nato kot knjiga so izšle lani pri Akademski založbi v starinski kajkavščini spesnjene „Balade Petrice Kerempuha“. Te balade so mojstrovina socialne književnosti. Kakor še nihče pri nas, je Krleža v njih izrazil vse, kar je kdaj žgalo zagorskega kmeta: prisiljena stoletja krvaveti in garati za vsakovrstno gospodo — in se za vse to še odano zahvaljevati. Uporno srce Petrice Kerempuha — Pavlihe obtožuje tako nazorno, da se zdi Aškerčeva „Stara pravda“ bleda. Iz pregnanstva je „Petrica“ začel vzbujati priznanje in navdušenje celo v Zagrebu tudi med tistimi, ki so bili obrnili Krleži hrbet. — Nedavno je začela izhajati tudi nova izdaja Krleževih spisov. Izdaja jo „Biblioteka rezervnih pisaca“ v Zagrebu (Trg kralja Tomislava 17). Doslej so izšle tri knjige: „Pjesme u tmni“, „Golgota“ in „Novele“; do leta bodo izšle še tri: „Deset krvavih godina“, „Ratne stvari“ ter „Govori i polemike“.

Slovenska šolska mladina kupuje Prešernovo rojstno hišo. V Ljubljani se je sestavil poseben odbor, ki ima nalogo zbrati potrebnih 200.000 Din za odkup Prešernove rojstne hiše, ki je danes v lasti neke njegove daljnje sorodnice. Hišo in posestvo okoli nje bi preuredili tako, kot je bila za časa njegovega bivanja. V odboru so rektor ljubljanske univerze dr. R. Kušej, pesnik Oton Župančič, dr. Fr. Kidrič, F. S. Finžgar, dr. Dr. Lončar, dr. L. Sušnik, dr. Fr. Koblar, dr. France Lukman. Odbor se je odločil, da bo poklical na pomoč slovensko šolsko mladino, ki naj sama zbere potrebni denar. V Sloveniji je danes 197.108 učencev. Če da vsak po 1 dinar bi bila potrebna vsota skoraj zbrana. 8. februarja, ko bo po Sloveniji proslava Prešernovega dne, bodo po vseh šolah posebna predavanja o pesniku. Ob tej priliki namerava odbor poslati mladini svoj poziv za denarno pomoč. Denar naj bi bil zbran do 15. marca. Če bo akcija uspela, bo tudi Prešernov muzej na Vrbi, kot nešteto drugih slovenskih kulturnih spomenikov in ustanov, realiziran s prispevki Slovencev in tokrat še celo z dinarčki slovenske šolske mladine. Naj bi ta akcija približala našo mladino še bolj snovanju in veri velikega borca za slovensko besedo in samobitnost.

Slovenski pesniki v ruščini. Slovensko leposlovje za služi, da bi bilo med drugimi narodi bolj poznano, kakor je; zlasti lirika. Liriko prevajati pa je najteže; če bi imeli več dobrih romanov, bi bili morda bolj poznani. Neznanje jezika maledga naroda v našem primeru ni edina ovira. Pomisliti moramo na stoletno politično nesamostojnost z vsemi njenimi posledicami, zlasti na namerno zapostavljanje Slovanov od strani Nemcev (o tem zgovorno pričajo nemške enciklopedije in pregledi literatur, ki nas predstavljajo skrajno skopo in pogosto celo netočno); dalje primanjkuje naši literaturi eksotičnosti, ki privlači pogosto bolj ko resnična kvaliteta, in končno je poznanost majhnega naroda med večjimi tudi zadeva bolj ali manj spretne propagande — ta pa postaja živahnejša šele zdaj. Najbolj je prodrla naša književnost iz razumljivih vzrokov med

Čehe, kjer so poznani tudi nekateri naši manjši pisatelji. Izmed pesnikov so v tujini najbolj znani Prešeren, Aškerc in Župančič, izmed pisateljev Ivan Cankar (zlasti „Hlapec Jernej“). Najboljši prevod iz slovenščine pa je še vedno ob 100-letnici Prešernovega rojstva izišli Koršev prevod „Poezij“, prevod, ki je izvirniku zares tako blizu, da Aškerčevò navdušenje, da se mu zdijo Prešernove pesmi v tem ruskem prevodu lepše ko v izvirniku, ni niti tako hudo pretirano. Zdaj prevaja iz slovenščine v ruščino poleg nekaterih drugih, zlasti mladi, uspešni sovjetski pesnik Aleksej Surkov. V njegovi najnovejši zbirki so objavljeni tudi njegovi prevodi pesmi Otona Župančiča, Srečka Kosovela, Toneta Seliškarja in Mileta Klopčiča, skupaj 24 pesmi pod skupnim naslovom „Iz slovenskih poetov“. Surkovu se imamo predvsem zahvaliti, da je postala naša sodobna lirika poznana po širni Rusiji. Naše pesmi priobčujejo revije, mladinski časopisi in dnevniki; berejo jih na velikih recitacijskih večerih v Moskvi, na Uralu in drugod širom Rusije; oddajajo jih glavne ruske radijske postaje, berejo in učijo se jih celo v šolah. Sprejete so bile doslej povsod s priznanjem in navdušeno. Komaj so se pojavili prvi prevodi naše lirike v revijah, že so jih ponatisnili številni dnevniki in časniki sploh. Surkovjeva pesniška zbirka je izšla v 10.000 izvodih — v treh dneh po izidu so bili že vsi razprodani. — a.

Roosevelt za svetovni mir. Predsednik Združenih držav je poslal ameriškemu parlamentu posebno pismo v katerem govori o dogodkih in problemih doma in po svetu. Med drugim omenja tudi nespoštovanje in kršitve mednarodnega prava in pogodb od nekaterih nedemokratskih vlad, ki vladajo brez sodelovanja ljudstva. „Jaz še vedno verujem, da želi civilizirano človeštvo v vse večji meri in z vedno več volje sodelovati resnično v vladanju svojih držav. Mi smo prepričani, da bodo današnje svobodne države preživele tudi še novo leto in da se bodo tekom novega leta porajale še nove demokracije. Na tem prepričanju sloni tudi moje zaupanje v bodoči mir človeštva“.

R. Sočtens — S. Roche in komorni godalni orkester ljubljanske Glasbene matice v M. Soboti. Dne 11. dec. je priredil znameniti francoski violinist R. Sočtens skupno s komornim godalnim orkestrom ljubljanske Glasbene matice ter spionistko S. Roche koncertni večer v Sokolskem domu. — Komorni godalni orkester je začel koncert pod vodstvom svojega dirigenta prof. L. M. Škerjanca z Zenkovo uverturo „Srpkinja“, katero je priredil za godalni orkester dirigent sam. Skladba je pravi ornament srbske ljudske motivike. R. Sočtens, ki je skupno z orkestrom podal monumentalni klasični umetnini: Vivaldijev koncert v c-duru in I. S. Bachov koncert v e-duru, nam je razkril visoke umetniške lastnosti igranih del in virtuozno obvladanje instrumenta. Komorni orkester Glasbene matice je s svojim dirigentom dokazal, da je ostal zvest svoji umetniški tradiciji. — V drugem delu koncerta je umetnik podal znamenito C. Frankovo sonato, Rimski — Korzakovega Himno soncu, Musorgskijev Hopak in Fallov Španski ples — program violinistov velikega formata. Vse točke v tem delu koncerta je spremljala umetnica na klavirju Suzana Roche. Dosegla sta uspeh, ki ga je mogoče doseči le urejenim delom in s temeljitim poglobljanjem v skrivnosti visoke umetnosti. u-ju.

Hitler, Göbels, Rosenberg in Slovenci. „Slovani so zgodovinski gnoj“. Hitlerju je „odvratna vsa ta mešanica ljudstev: Čehov, Poljakov, Srbov in Hrvatov“ (Adolf Hitler, Mein Kampf), „Slovani do danes niso dali niti enega pomembnega kulturnega dela, njih nesnažnost, podložništvo ter nezvestoba in divjaštvo so lastnosti, podedovane po Mongolih“ (H. Göbels „Zgodovina Nemcev“, učna knjiga v nemških šolah, str. 76.) Nemško propagando ministrstvo je izdalo zemljevid „bodoče Nemčije“, katere sestavni del je poleg drugih, danes svobodnih dežel, tudi vsa Slovenija.

R A Z N O

Število letal je bilo po poročilu ameriškega statističnega urada od 1. julija sledeče: Združene države 12.400, Francija 8.300, Rusija 7.000, Anglija 5.800, Italija 4.400, Japonska 3.600, Poljska 2.500, Rumunija 2.250, ČSR 2.200, Jugoslavija 1.250. Manjka v tej statistiki predvsem Nemčija, kajti kakor sicer v oboroževanju Nemci tudi v letalstvu niso zaostali. V gornjih številkah niso všteta civilna letala, pa tudi ne letala, ki skrita po vojaških skladiščih čakajo vojne. Število letal seveda venomer narašča. Računajo, da se je samo v zadnjih šestih mesecih povečalo za 3.500. — Zanimivo bi bilo vedeti, kolikšna je kapaciteto produkcije letal, t. j., koliko jih zmorejo posamezne države v določenem času izdelati.

Nezasedenih učiteljskih mest je v Sloveniji 260. Na službo pa čaka 600 brezposelnih učiteljskih abiturijentov.

Italija je izstopila iz Društva narodov. Izstopila je zato, ker je Društvo v duhu svojih načel oviralo ali vsaj obsojalo italijanske osvojevalne načrte in uspehe (zavzetje Abesinije, vmešavanje v špansko državljansko vojno). S tem je pa Društvo narodov postalo vsaj kolikor toliko uporabno sredstvo zlasti angleške in francoske obrambne in zavlačevalne politike, zavlačevalne zaradi pomanjkljive vojaške pripravljenosti teh dveh velesil. Tudi

Nemčija ni članica Društva narodov, pa tudi Japonska ne, kajti vse tri velesile nameravajo svojo oblast in posest razširiti.

Japonci so Kitajcem postavili novo vlado v Peking. Njena naloga je — kakor naloga pred leti na podoben način ustanovljene mandžurske vlade — „sodelovati“ z Japonsko, t. j. podjarmiti Kitajce in skrbeti, da postane Kitajska čim prej donosna japonska kolonija.

Stebri nemške agitacije v Sloveniji so nemški industrijalci in veleposestniki: *Westen*, tovarnar železa na Jesenicah (3500 delavcev) in v Celju (1000 delavcev). Kapital 500 milijonov dinarjev. *Hutter* v Mariboru ima 1000 delavcev in 200 milijonov kapitala. *Woschnagg* v Šoštanjju ima 800 delavcev in 200 milijonov kapitala. *Abel* v Hrastniku ima steklarno in zaposluje 350 delavcev. *Laurich* ima v Konjicah tovarno usnja. Tam je tudi veleposestnik *Windischgrätz*. *Grof Attems* ima veleposestvo v Slovenski Bistrici. V Ptujju ima tovarno *Scharuer*. (Podatki po članku Rista Jelačina v „Europäische Stimmen“, Zürich.)

Dvanajst milijonov dinarjev stane nova pravna fakulteta belgrajske univerze, ki je bila te dni dozidana. Notranja oprema stane samo 6 milijonov Din., pohištvo pa 2 miliona.

600 milijard dinarjev se poroši na leto za oboroževanje. Tako poroča Društvo narodov.

Vsak Slovenec plača letno povprečno 240 Din neposrednega davka. L. 1936. je plačala Slovenija okrog 270 milijonov neposrednih davkov, 13 milijonov več kot l. 1935 in 31 milijonov več kot 1934.

*

Panem et circenses, kruha in zabave hočemo! Za časa velikih rimskih vojn, so rimski cesarji potrebovali mnogo vojakov. Po končanih bojih se pa vojaki niso vračali na svoja posestva, temveč so raje ostajali po mestih. Te množice so v času političnih sprememb igrale veliko vlogo. Podkupovali so jih razni politični eksponenti z živežem in igrami. V času pomanjkanja so razvajeni klicali po Rimu: Panem et circenses.

groteska: nenavadna podoba; vrsta komedije, kjer si lahko pisatelj dovoli neobičajen razmah v poteku dogodkov.

moderacije: upravljanje, umerjenost.

modificirati: preurediti, izpremeniti.

kvalifikacija: sposobnost. Sliši se: kvalificiran delavec = delavec sposoben za kako vrsto dela.

Fevdalizem: način srednjeveške gospodarske ureditve. Pod fevdom razumemo zemljo, ki se je dala posameznikom v dosmrtni užitek, ne pa v last.

emancipacija: osamosvojitve. Govorimo o ženski emancipaciji = ženska postane enakopravna z moškim.

tank: moderno vojaško avtomobilsko vozilo, ki se uporablja navadno v kratkih, ostrih spopadih. Obdano je to vozilo z 3 cm debelimi jeklenimi ploščami. Za temi oklopi skriva tank topove manjšega kalibra in težke strojnice. Podira sicer močne zapreke (zid, drevo, ograja), vendar se v današnji vojni tank ni obnesel.

intervencija: posredovanje. Sliši se: potrebujem tvoje intervencije = potrebujem tvojega posredovanja.

pavšalen: splošen. Pavšalna plača = povprečna plača.

reprezentacija: predstavitev. Govori se: Sem v reprezentanci x kluba = spadam k moštvu, ki predstavlja x klub.

intrigirati: spletkariti. Govori se: intrigira proti njemu = zahrbtno, hinavsko rovati proti njemu.

demokracija; grški se pravi: demos = ljudstvo, narod, krates = moč, vlada. Torej govorimo o demokraciji, kadar vladajo državo ljudje, ki so postavljeni po volji ljudstva, z drugimi besedami, kadar vlada ljudstvo.

*

Popravek iz 1—2. števil:

str. 1. namesto male talente
beri pravilno mlade talente
str. 12. namesto polno večni dni
beri pravilno polno srčnih dni

PREKMURJE V SLOVENSKI JAVNOSTI V L. 1937.

LEPOSLOVJE

Miško Kranjec:

Vrnil sem se... Sodobnost 3. št.

Naše žene " 7—8. št.

Ljubimci so pozabljeni " 11—12. št.

Domače ognjišče Modra ptica 1-3. št.

Domača pesem " 6. št.

Do Podturna je 700 km " 9. št.

Prostor na soncu, roman. Izdala in založila „Naša založba“.

Ferdo Godina:

Ljudje Sodobnost 1—2. št.

Plebanuš Čakič " 5 in 6. št.

Ela ljubi... Sodobnost 9. št.

Dya človeka " 10 in 11-12 št.

Trije Ljubljanski Zvon 9-10. št.

I. Vratuša:

Poslednji sin, drama. Založila in izdala Jugoslovanska knjigarna.

Baša Jožef Miroslav:

Prekmurske pesmi, založila Mohorjeva družba. Zbral Vilko Novak.

Franc Šebjanič:

Zapel bi... (pesem) Gruda 11. št.

KRITIKA, POLEMIKA, POTOPIS

Vilko Novak:

Izbor prekmurske književnosti, izdala Mohorjeva družba.

I. Vratuša:

Vilko Novak, Izbor prekmurske književnosti in Prekmurske pesmi. (Ljublj. Zvon 3—4 št.)

Vilko Novak:

Prekmurskemu recenzentu (odgovor ne Vratuševo kritiko „Izbor prekm. književnosti in prekm. pesmi.“ (Lj. Zvon 5—6 št.)

Vratuša:

Pomislek prekm. recezenta (polemika z V. Novakom v „Prekm. pesmih“, v „Izboru prekm. književnosti“ in o Mišku Kranjcu Sodobnost 10 in 11—12 št.)

Vilko Novak:

Pokrajina in človek v delih Miška Kranjca. (Čas V.—VI. št.)

Slovenstvo prekmurskih pisatelov (Čas VII. št.)

Miško Kranjec:

O pravi podobi Prekmurja (odg. na recenzijo V. N. v Slovencu z dne 24. II. 37.)

Edvard Kokolj:

Miško Kranjec, Prostor na soncu. (Lj. Zvon 11—12. št.)

C. Z.:

Po Prekmurju, (Sodobnost 1-2 št.)

Dragotin Lončar:

Ali je Prekmurje hrvaško (brošura).

Vilko Novak:

Zgodovina in narodopisje v prekmurski publicistiki (Časopis za zgodovino in narodopisje; snopič 1-4.)

Ivan Zelko:

K zgodovini reformacije v Prekmurju (Časopis za zgodovino in narodopisje; snopič 1-4.)

Vilko Novak:

Franc Ivanocy, življenjepis, založilo prekm. muzejsko društvo.

Ivan Zelko:

Mikloš Kuzmič, življenjepis, založilo prekm. muzejsko društvo,

BLAUPUNKT RADIO

WANDERER KOLESA

so najboljša na svetu

dobijo se po najnižji ceni pri tvrdki

SZEP EUGEN

DOLNJA LENDAVA

Velika zaloga vseh vrst koles in delov po najnižjih dnevnih cenah.

ŠTIVAN ERNEST - M. SOBOTA

PRIPOROČA Fotografski material

Sportne potrebščine

Najcenejše!

Radio aparate

Na obroke! Kolesa • Pisalne stroje

STROJNA PLETARNA

SEČI L. v M. SOBOTI

Zaloga pletenin — Sprejemamo naročila

NIZKE CENE!!

RADIO APARATI

Šivalni in pisalni stroji * Kolesa

Otroški vozički * Električne žarnice

RITUPER A. v M. SOBOTI